

Argumenteren

Een taalvaardigheid van toekomstige burgers

Door René Berends

Wat de (nabije) toekomst van mensen vraagt aan kennis, inzichten, vaardigheden en attitudes en wat er in het onderwijs voor nodig is om kinderen daarop voor te bereiden, is een actueel thema. Al een jaar of twintig denken we na over de invoering van 21e-eeuwse vaardigheden en ook Platform Onderwijs2032 heeft hierover onlangs in haar eindadvies geschreven. Recent zijn de discussies over toekomstgericht onderwijs verdiept met de vraag wat die toekomst aan taalvaardigheid van mensen vraagt, met daarop de vervolgvraag voor het onderwijs: hoe we kinderen in het onderwijs op die taalvaardigheid zouden moeten voorbereiden. In dit artikel gaan we in op één aspect van die taalvaardigheid: het leren argumenteren.

Het post-truth tijdperk

Jesse Beentjes, journalist van Het Parool, schreef op maandag 9 januari 2017 een artikel onder de titel 'Wie wil feiten als je ook een mening hebt?'. Beentjes meldt in dit artikel dat het 'post-truth tijdperk' in 2016 door Oxford Dictionaries gekozen is tot het woord van het jaar. Het woord verwijst naar het feit dat het hebben van een mening belangrijker lijkt te zijn, dan het baseren van die mening op feiten en op juiste informatie. De auteur wijst erop dat we steeds meer zien dat meningen verkondigd worden, zonder dat die gebaseerd zijn op gedegen waarheidsvinding en gefundeerde argumenten.

Nou, gewoon... daarom!

Ook in het onderwijs is het herkenbaar dat feiten en fictie vaak niet onderscheiden worden. Ook leerlingen hebben vaak hun mening snel klaar, waarbij ze vaak hun ouders of elkaar nabauwen. Het wordt lastiger voor hen als er doorgevraagd wordt: "Waarom vind je dat dan?" Of: "Kun je een reden geven waarom...?" Dan valt het vaak stil, worden de schouders opgehaald, of worden er antwoorden gegeven als: "Nou, gewoon daarom!", "K'wee nie ... zo maar!" Of: "Dat is toch zo! Dat vindt toch iedereen!"

We zullen meer dan in het verleden het geval was, van leerlingen moeten verlangen ook aan te geven waarom ze iets wel of niet goed vinden, waarom wel of niet iets duidelijk, (niet) leuk of grappig is. Om ze te leren om straks als actieve burgers in de samenleving te participeren, is het nodig om leerlingen op school al te leren om ontwikkelingen in de maatschappij kritisch te volgen en om daarbij op basis van feiten argumenten te bouwen voor eigen meningen, waarna ze ook nog

moeten leren om die meningen tijdens discussies en debatten en ook op papier goed voor het voetlicht te brengen.

Zoals gezegd krijgen kinderen daarbij vaak het verkeerde voorbeeld. Waaromvragen worden immers maar al te vaak beantwoord met dooddoeners of machtspreuken: "Waarom je naar bed moet? Daarom!" Of: "Waarom je naar bed moet? Omdat ik het zeg! Klaar uit! Ik heb geen zin in discussies!"

Argumenteren in de taaldoelen

Beide aspecten – het vinden, herkennen en formuleren van argumenten en het kunnen argumenteren – worden in de doelen voor de basisschool nadrukkelijk vermeld. In kerndoel 3 lezen we dat leerlingen informatie moeten leren beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is, waarbij ze ook moeten leren om met argumenten te reageren. De referentieniveaus (niveau 1F) gaan wat verder. Daarin wordt gesteld dat kinderen ook een eigen mening moet kunnen verwoorden en deze moeten onderbouwen met argumenten. Bovendien moeten ze kritisch naar meningen en opvattingen luisteren en er een reactie op kunnen geven. In de referentieniveaus wordt argumenteren ook bij de domeinen lezen en schrijven genoemd. Kinderen moeten op 1F-niveau bij het lezen van verschillende teksten (emotieve) argumenten kunnen evalueren en weten hoe argumenten te onderscheiden zijn van standpunten, feiten en meningen. Opmerkelijk is dat argumenteren bij het schrijven pas op niveau 2F wordt genoemd. Dan moeten ze bij het schrijven van verschillende teksten kunnen overtuigen met argumenten.

Het argument

Een argument is een reden waarom je iets 'vindt' of 'niet vindt'. Als je een mening moet toelichten en redenen moet geven waarom je een bepaald standpunt hebt, gebruik je argumenten. Een argument geeft een grond voor een bepaald standpunt. Ze dragen bij aan het bewijs van een stelling, maar kunnen deze ook ontkrachten (een tegenargument). Je kunt dan ook een mening van een ander bestrijden met argumenten.

Argumenten kunnen kwalitatief van elkaar verschillen. Ze kunnen steekhoudend zijn, maar ook niet deugen en discutabel zijn en vragen oproepen (Is dat wel zo? Waarop is dat gebaseerd? Wie zegt dat? Wat bedoel je daarmee?).

Mensen bouwen argumenten op basis van:

1. een principe ($E=mc^2$ verklaart waarom de aarde om de zon draait),
2. een generalisatie (Er draaien planeten om de zon. Onze zon is een ster. Dan zullen er ook planeten om andere sterren draaien),
3. met een beroep op een autoriteit (Mijn meester zegt...),
4. middels een analogie (De buurvrouw was verdrietig toen ze naar het bejaardentehuis ging. Dus zal oma ook wel verdrietig zijn als ze daar naartoe gaat)
5. middels een causaliteit (oorzaak-gevolg: het wordt 's avonds donker omdat de zon achter de horizon verdwijnt) of
6. door een vergelijking (Bij een bibliotheek leen je boeken. Dan kun je bij een speeltheek ...).

Deze onderscheiding kan helpen om in het onderwijs soorten argumenten te verzamelen.

Verder is het belangrijk leerlingen te laten ontdekken dat er regelmatig valse argumenten of drogredenen gebruikt worden. Voorbeelden zijn: Het is mooi omdat het prachtig is! Of: Het is waar. Het stond toch in de krant!

Woorden om te argumenteren

Om argumenten te leren herkennen, maar ook zelf te leren gebruiken, is expliciete aandacht voor de daarvoor benodigde taal gewenst. Daarbij gaat het allereerst om de betekenis van begrippen als: de afweging, de beïnvloeding, de bewering, de conclusie, de details, de discussie, de fantasie, de gedachte, de mening, de onderbouwing, de oorzaak, de opinie, de overtuiging, de reden, de repliek, de samenvatting, de stelling, de vergelijking, de verklaring, de waarheid, het argument, het betoog, het debat, het feit, het gevoel, het gezichtspunt, het oordeel, het standpunt, het statement, het voorbeeld en het weerwoord. En ook om de actieve werkwoordsvorm van deze woorden: 'iets' vinden, afwegen, argumenteren, beïnvloeden, betogen, beweren, concluderen, debatteren, denken, discussiëren, fantaseren, het vormen van een mening, onderbouwen, oordelen, opiniëren, overtuigen, redeneren, repliek geven, samenvatten, stellen, verklaren, voelen en weerwoord geven.

We kunnen in het onderwijs ook aandacht schenken aan de woorden die gebruikt worden bij het verwoorden van een mening, het benoemen van feiten en bewij-

zen, het innemen van standpunten, het geven van argumenten en van oordelen. Het gaat daarbij om signaalwoorden en zegswijzen voor het aangeven van een:

(1) aaneenschakelijking: en, ook, verder, bovendien, daarnaast, niet alleen... maar ook, zowel ... als, (2) tegenstelling: maar, echter, toch, daarentegen, enerzijds... anderzijds, aan de ene kant... aan de andere kant, (3) redenen: want, omdat, immers, namelijk, (4) oorzaak-gevolgrelaties: doordat, daardoor, hierdoor, omdat, met als gevolg, zodat, dan ook, (5) doel-middelrelaties: om, daartoe, met de bedoeling, waarmee, door middel van, via, met (be)hulp van, (6) het onderscheid toelichting-detail: dat houdt in, dat wil zeggen, preciezer geformuleerd, (7) voorbeeld: bijvoorbeeld, zo, zoals, stel, neem, (8) voorwaarde: als, indien, wanneer, mits, (9) bewijs: het bewijs is, dat bewijst, (10) inperking: hoewel, ofschoon, ondanks dat, weliswaar, tenzij, (11) vergelijking: alsof, evenals, eveneens, op dezelfde wijze, hetzelfde is het geval, in vergelijking met, net als, vergelijk, (12) samenvatting: samenvattend, kortom, (13) conclusie: dus, concluderend, de slot-som is, dat betekent, (14) mening: naar mijn mening..., als je het mij vraagt, dan..., ik vind dat..., (15) argument: alle reden om, daarom, dan ook, dus, conclusie en slotsom, (16) oordeel: handig, verwerpelijk, mooi, interessant, vervelend, en (17) een nuances: vermoedelijk, noodzakelijk, schijnbaar, misschien, wellicht, helaas.

Bij het ontdekken van de betekenis(verschillen) tussen woorden die we bij het argumenteren gebruiken, is ook het onderscheid leren maken tussen een aantal kwesties van belang: voors en tegens; voor- en nadelen; persoonlijke en onpersoonlijke standpunten, feiten en fictie; meningen en argumenten; oorzaak en gevolg; zaken die objectief en subjectief zijn; doel-middel en toelichting-detail.

De vaardigheid in het argumenteren

In de grote-mensen-democratie gaat het er vaak om met meerderheid van stemmen snelle besluiten te nemen. Een voorbeeld kan verduidelijken, dat er daarvoor niet altijd goede besluiten genomen worden. Als een team van een voetbalclub kampioen geworden is en het spontane idee ontstaat om samen uit eten te gaan, kan met meerderheid van stemmen besloten worden om naar de plaatselijke Griek te gaan. Men was echter zeker op een andere keuze uitgekomen, als men vooraf geweten had dat dit Griekse restaurant erg duur is en men voor die prijs een teleurstellend menu voorgeschoteld krijgt. Het vooraf inwinnen van informatie over dit restaurant om daarna argumenten te bouwen en een mening te formuleren, was hier wel gewenst geweest.

Het is daarom wenselijk in het onderwijs het verzamelen van informatie, het formuleren van argumenten en het bouwen van een mening als drie afzonderlijke fasen te zien en om kinderen bij het leren bouwen en geven van een mening ook langs deze fasen te leren werken.

Gelijk hebben of gelijk krijgen

Naast het bouwen van een mening op basis van gefundeerde argumenten, is het natuurlijk ook nodig dat leerlingen leren om deze meningen voor het voetlicht te brengen. Het is in het leven namelijk lang niet altijd zo dat mensen die gelijk hebben, ook gelijk krijgen. Goed argumenteren vraagt dan ook om specifieke (taal)

